



**סקירה משווה בנושא:
קוד לבוש בפרלמנטים**

מוגש למזכיר הכנסת מר אריה האן

כתיבה: אורלי פישמן, עובדת מחקר ומידע

אישור: ד"ר שילה הטיס רולף, ראש הדסק הבינלאומי
עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

ד' בתמוז תשס"ד

23 ביוני 2004

מבוא

מסמך זה הוכן לבקשת מזכיר הכנסת מר אריה האן, ובו סקירה השוואתית בנושא קוד לבוש בפרלמנטים שונים.

המדינות שנבחנו במסגרת סקירה זו הן: אוסטריה, אוסטרליה, איטליה, ארצות-הברית, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דנמרק, הולנד, טורקיה, יוון, נורבגיה, ספרד, פורטוגל, פינלנד, צרפת, שבדיה ושווייץ*.

מן הסקירה עולות המסקנות האלה, לעניין הפרלמנטים שנסקרו:

- ◆ באף אחד מהפרלמנטים לא קיים קוד מוסדר ומפורט בנושא לבוש בפרלמנט.
- ◆ ברוב המדינות שנסקרו קיים נוהג שלפיו לבושם של חברי פרלמנט יהא "הולם" (appropriate) או "נאות" (seemly), דהיינו לבוש ההולם את תפקידם ואת מעמדם.** למעשה נוהג ברוב הפרלמנטים לבוש פורמלי (גברים נוהגים ללבוש חליפות ועניבות, וככלל יש התייחסות פחות ברורה או מפורטת ללבושן של נשים).
- ◆ ככלל, במקרים שבהם הפר חבר הפרלמנט את הכללים הנהוגים בנושא הלבוש, רשאי יו"ר הפרלמנט להעיר על כך ולדרוש כי יתלבש כראוי. היו"ר רשאי גם להפעיל בעניין זה את כל הסמכויות הנתונות לו לשם השלטת סדר.
- ככלל, אם לא שעה חבר הפרלמנט לדרישות היו"ר, רשאי זה למנוע ממנו לשאת דברים במהלך אותו דיון.
- רק בפינלנד רשאי הפרלמנט להשעות חבר בשל לבוש שאינו הולם, לתקופה של עד שבועיים, וזאת לאחר הזהרות יו"ר הפרלמנט.
- ◆ ברוב הפרלמנטים שנסקרו במסמך זה נוהגים כללי לבוש פחות נוקשים בדיונים בוועדות מאשר בדיונים במליאה.

נוסף על הסקירה שערכנו ושתוצג להלן, פנינו גם אל משרדי הממשלה בארץ*** ואל נציבות שירות המדינה בשאלה אם קיים קוד לבוש בגופים אלה.

מן הבדיקה שערכנו עולה כי:

- ◆ לא הוסדר קוד לבוש במשרדי הממשלה. כמו-כן, לא נקבע נוהג לבוש, וכן אין הפרדה בין עובדים ייצוגיים ובין עובדים שאינם ייצוגיים, פרט למשרד התיירות, בו קיים נוהג לבוש של הדרג הניהולי וכן נוהג לבוש לעובדים בכינוסים ובאירועים מיוחדים.
- ◆ בנציבות שירות המדינה הוסדר קוד לבוש כללי לעובדים המקבלים קהל, בסעיף 61.162 לתקשי"ר:

"עובד ועובדת המקבלים קהל יקפידו במיוחד להיות בעלי הופעה מסודרת

(לבוש נקי והולם, תסרוקת, גילוח)..."

נוסף על ההוראה בתקשי"ר, נקבע בכללי האתיקה לעובדי המדינה, שפורסמו בהודעת נציבות שירות המדינה מס' מז/81, מ-28 ביוני 1987, בסעיף 2.07, כדלקמן:

"על עובד המדינה לשמור בעת מילוי תפקידו על הופעה ההולמת את

מעמדו ותפקידו על-פי המקובל והנסיבות".

סעיף זה חל על כלל עובדי המדינה, ולא רק על עובדים המקבלים קהל.

מצאנו לנכון לבדוק גם את כללי לשכת עורכי-הדין (מדי משפט), תשנ"א-1991, שמפורט בהם לבושם של עורכי-דין המופיעים לפני בית-המשפט.

על-פי כללים אלה, מדי המשפט לגברים הם חולצה לבנה, עניבה שחורה ומקטורן כהה; מדי המשפט לנשים הם חולצה לבנה בעלת צווארון ושרוולים וחליפה כהה או שמלה שחורה, או שמלה שחורה בעלת שרוולים וצווארון לבן.

בתקופה שמ-1 במאי עד 31 באוקטובר ניתן שלא ללבוש מקטורן.

* פנייה נשלחה גם לפרלמנט של קנדה, אולם היא טרם נענתה.

** בפרלמנטים של איטליה, ארצות-הברית, גרמניה, טורקיה וצרפת חלים כללי הלבוש הנהוגים גם על עובדי הפרלמנט. בשאר הפרלמנטים הדברים אמורים רק לגבי חברי הפרלמנט.

*** תשובה התקבלה ממשרד החוץ, ממשרד הרווחה, ממשרד הבריאות, ממשרד התיירות וממשרד האוצר.

המדינה	קוד לבוש מוסדר בתקנון	כללי לבוש נהוגים		דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים
		חברי הפרלמנט	עובדי הפרלמנט		
אוסטריה ¹ Council	אין	אין	אין	-	תקנון הפרלמנט מסמיך את היו"ר לקרוא חבר פרלמנט לסדר במקרה בו פגע בכבוד הפרלמנט. סעיף זה בתקנון לא יושם מעולם לגבי לבוש בלתי הולם.
אוסטרליה ² House of Representatives	אין	בשנת 1983 ציין יו"ר הפרלמנט כי חבר הפרלמנט נדרש ללבוש לבוש "מסודר, נקי והגון". יו"ר הפרלמנט הנוכחי ציין כי רמת הלבוש הנדרשת היא זו הנהוגה בעולם העסקים. מוסכם כי לבוש הולם לגברים הוא: מכנסיים שאינם ג'ינס, חולצה בעלת צווארון, מקטורן ועניבה. רמה דומה נדרשת מנשים.	-	-	חבר הפרלמנט שאינו לבוש כהלכה, מצופה כי יעזוב את המליאה מייד לאחר ההצבעה. עם זאת, לדברי יו"ר הפרלמנט, אין בכוונתו להקפיד באכיפה. דוגמאות: • במקרה שמיזוג האוויר אינו פועל או כאשר חבר הפרלמנט מגיע בריצה להצבעה, אין הקפדה על מקטורן. • בפרלמנט יש חדר כושר, ומותר להגיע להצבעה בלבד בלבד בבוש ספורטיבי.
איטליה ¹ Senate House of Representatives	אין	<u>בסנאט</u> : חברי הסנאט ועובדיו מחויבים ללבוש מקטורנים ולענוב עניבות. נשים מחויבות להופיע בבוש פורמלי. בסוף שנת 2000 היה ניסיון להקל בכללי הלבוש, אך הנהלת הסנאט דחתה אותו.	בכמה מקרים בעבר הוסרו מקטורנים כביטוי למחאה פוליטית.	על-פי רוב אין תגובה על הפרת נוהג הלבוש. רק במקרים שבהם נוצרת מהומה מוטלים עונשים.	
		<u>בבית-הנבחרים</u> : יש המלצה להתלבש על-פי הנוהג בסנאט.	-	מדיניות הלבוש נוקשה פחות מאשר בסנאט.	

* מספרים אלה מציינים את המספרים ברשימת המקורות.

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
-	-		<u>בסנאט:</u> במהלך מושב הסנאט רמת הלבוש היא זו הנהוגה בעולם העסקים. במהלך הפגרה אין חובת לבוש פורמלי.	אין	ארצות-הברית ³ Senate
		<u>בבית-הנבחרים:</u> קיים מדריך לעובד בבית-הנבחרים (House of Representative employee handbook), ובו מצוין, לעניין קוד הלבוש, כי מצופה מכל עובדי בית-הנבחרים שלבושם יהא הולם (appropriate) את מעמדם ואת חובתם.			House of Representatives

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
<p>← יו"ר בית-הנבחרים התיר לחבר הפרלמנט לנאום, אך הזהירו כי אם יישנה המקרה, הוא לא יורשה לדבר.</p> <p>← יו"ר בית-הנבחרים העיר לחברי הפרלמנט באופן דיסקרטי. אחד מהם הוצא לאחר מכן מהמליאה.</p> <p>← נשיא הוועדה התנצל לפני נשיא המשלחת האירופית.</p> <p>← יו"ר בית-הנבחרים הוציא את חבר הפרלמנט מהמליאה, לאחר שקרא אותו לסדר שלוש פעמים.</p>	<ul style="list-style-type: none"> בשנות ה-80 הופיע חבר בית-הנבחרים לבוש במכנסיים קצרים וטען כי זה הלבוש של בוחריו. באפריל 1983 לבש אותו חבר חולצה בעלת שרוולים קצרים. במאי 1986 לבשה חברת בית-הנבחרים סינר, כמחאה על מדיניות הממשלה כלפי נשים. ביוני 1992 לבשו שני חברי בית-הנבחרים מכנסיים באורך הברך. במרס 1997, בדיון בוועדה בנוכחות נשיא משלחת אירופית, לבשו כמה חברים מעילי גשם צהובים ללא שרוולים, כאות הזדהות עם עובדי חברה בפירוק. במרס 2002 לבש חבר בית-הנבחרים חולצת-T וכובע מצחייה שלבש בוועידה סוציאלית כלשהי. 	-	<p>יו"ר בית-הנבחרים מפעיל את התקנון המעניק לו סמכות לשמור על הסדר.</p>	אין	<p>בלגיה¹</p> <p>House of Representatives</p>

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
<p>← יו"ר בית-הנבחרים קרא את החבר לסדר שלוש פעמים.</p> <p>← על שאלת חבר אחר השיב יו"ר בית-הנבחרים כי מוטב ללבוש מקטורן ולענוב עניבה.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • בנובמבר 1989 נכנס חבר בית-הנבחרים למליאה כשרווליו מופשלים. • ביולי 2002 (עת שרר גל חום בלונדון) הסיר ראש הממשלה טוני בלייר את מקטורנו בעת ישיבה בוועדה. • ביולי 2002 דיבר חבר בית-הנבחרים במליאה בלי עניבה. זו, אגב, הפעם הראשונה בתולדות בית-הנבחרים, שחבר בו אינו עונב עניבה. 	<p>יש עובדים הלובשים מדים. לגבי שאר העובדים – אין כללים נוקשים. מעניין לציין כי חובת לבישת מקטורנים ועניבות ואיסור הופעה במכנסי גיינס חלים דווקא במסעדות המפוארות יותר בבית-הנבחרים, ולא במקומות ציבוריים אחרים בפרלמנט.⁴</p>	<p>בספר Erskine May, הנחשב לספר המוסמך אך הלא-רשמי של הנוהל הפרלמנטרי בבריטניה, מצוין כי אין לענוד בדיונים עיטורים או סמלים צבאיים, וכי בישיבות נהוג ללבוש מקטורן ולענוב עניבה. לגבי נשים, הנוהג הוא להתלבש בצורה אלגנטית.⁴ כללים אלה נהוגים גם בוועדות העוסקות בחקיקה. בוועדות לעניין מסוים כללי הלבוש פחות נוקשים.</p>	אין	בריטניה ¹ House of Commons
-	-	-	בבונדסראט: חברי הבית מחויבים להתלבש לבוש הולם.	אין	גרמניה ¹ Bundesrat
← נשיא הבונדסטאג וסגניו הראו גמישות בעניין. ⁵	כשמפלגת הירוקים נכנסה לראשונה לבונדסטאג, התלבשו כמה מחבריה לבוש לא קונבנציונלי. ⁵		בבונדסטאג: חברי הבית והעובדים ⁵ מחויבים בתלבושת שלא תפגע בכבוד הבית.		Bundestag

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
	במהלך השנים הופיעו חברים בחולצות קצרות ובמכנסיים קצרים או בבגדים שנשאו עליהם מותגים.	אין	אין	אין	דנמרק ¹ Folketing
-	-	אין	אין	אין	הולנד ¹ House of Representatives Senate
-	-	העובדים לובשים חליפות כהות	יו"ר האסיפה הלאומית מחויב ללבוש חליפה שחורה ווסט שחור ולענוב עניבת פרפר לבנה. שאר חברי הבית מחויבים ללבוש מקטורן ולענוב עניבה. נשים לובשות חליפות מכנסיים. לא ברור אם הן מורשות ללבוש חצאיות.	אין	טורקיה ⁶ Grand National Assembly
-	-	יש עובדים לובשים מדים ⁷	אין	אין	יוון ¹ House of Deputies

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
-	-	הסדרנים ואנשי הביטחון לובשים מדים	נהוג כי חברי הסטורטינג מתלבשים לפי קוד העיתונאים – לבוש שאינו מושך תשומת לב. לא נהוג ללבוש בגדים חושפניים דוגמת חולצות בטן, אף שבגדים כאלה נהוגים במדינה זו שלא בפרלמנט.	אין	נורבגיה ⁸ Storting
-	כמה מחברי הסנאט נאבקים נגד הנוהג של לבישת עניבות. המאבק לא הגיע לכלל תקריות.	-	יש הסכמה בסנאט כי "לבוש הולם" הוא מקטורן ועניבה. בדיונים בוועדות נהוג להקפיד פחות על כללי הלבוש.	בתקנון יש הוראה שעל החברים "לשמור על הסדר, הנימוסין והמשמעת". "נימוסין" כלול גם לבוש הולם.	ספרד ¹ Congress Senate
-	-	-	אין קוד לבוש נהוג, אולם נהוג כי בדיונים בוועדות הלבוש הוא פורמלי פחות מאשר במליאה.	אין	פורטוגל ¹ Parliament

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
במקרה שחבר הפרלמנט מתנהג בצורה שאינה הולמת, ובכלל זה במקרה שלבושו אינו הולם, יו"ר הפרלמנט מוסמך להעיר לו על כך ולמנוע ממנו לשאת דברים, מכוחו של סעיף בחוקה, שלפיו "על חבר הפרלמנט להתנהל באופן מכובד וטקסי...". הפרלמנט רשאי להזהיר חבר החוזר על התנהגותו או להשעותו לפרק זמן של עד שבועיים.	<ul style="list-style-type: none"> כמה מחברי הפרלמנט לבשו מכנסיים קצרים בזמן ששרר מזג אוויר חם במיוחד. לפני שנים אחדות ביקש חבר הפרלמנט לחבוש כובע ברט בעת דיון במליאה. 	-	נהוג כי אין הבדל בין הלבוש בדיונים במליאה ובין הלבוש בדיונים בוועדות.	אין	פינלנד ¹ Parliament
← חברים אלו ננזפו.	בשנת 1993, במהלך גל חום, הסירו כמה מחברי האספה את מקטורניהם.	עובדים לא ינעלו סנדלים ולא ילבשו מכנסיים קצרים או חצאיות קצרות. ⁹	לפי נהלים שקבעה לשכת האסיפה הלאומית בשנת 1981, חברי האסיפה הלאומית יהיו לבושים בצורה "הולמת" (מקטורן ועניבה) בעת דיונים במליאה ובוועדות. אין כללים ספציפיים לגבי נשים.	אין 7	צרפת ¹ Assemblée Nationale
יו"ר הפרלמנט רשאי להעיר לחבר הפרלמנט ולמנוע ממנו לשאת דברים בדיון במליאה.	-	-	על-פי חוק, אל לו לחבר הפרלמנט לנהוג בצורה שאיננה עולה בקנה אחד עם הנוהל התקין. לפי הנוהל הקיים, הלבוש צריך להיות ללא דופי (מקטורן לגברים). אין נוהג לדיונים בוועדות.	אין	שבדיה ¹ Parliament

תגובות / סנקציות שהוטלו בעקבות הפרת הכללים	דוגמאות למקרים של הפרת הכללים	כללי לבוש נהוגים		קוד לבוש מוסדר בתקנון	המדינה
		עובדי הפרלמנט	חברי הפרלמנט		
-	-	-	מאז דצמבר 2003 נהוג להסיר מקטורנים במזג אוויר חם. נהוג שנשים מופיעות בלבוש שאינו חושפני.	בעבר נקבע בתקנון של שני בתי הפרלמנט כי על חברי הפרלמנט להגיע לשיבות בלבוש הולם. לגבי גברים הכוונה היתה לחליפה ולעניבה. מאז דצמבר 2003 אין כללים בכתב.	שווייץ ¹⁰ Council of States National Council

מקורות

- 1 מארק ון דר הלסט, ראש המחלקה המשפטית של בית-הנבחרים של בלגיה סקירה השוואתית שערך בקרב 12 מדינות אירופיות בנושא קוד לבוש במסגרת ה-ECPRD, 3 במרס 2004.
- 2 איאן האריס, המזכיר הכללי של הפרלמנט של אוסטרליה, מכתב אלקטרוני לד"ר שילה הטיס רולף, 18 ביוני 2004.
- 3 ראלף אמלן, מידע ומקורות, המרכז האמריקני של שגרירות ארצות-הברית בישראל, מכתב אלקטרוני לגב' יפה נקר, 19 בפברואר 2004.
- 4 כריס סיר, עובד מחלקת המחקר בפרלמנט של בריטניה, המרכז לפרלמנט וחוקה, מכתב לד"ר שילה הטיס רולף, 10 ביולי 2002.
- 5 גרד טבה, מנהל ועדת החוץ בבונדסטאג, מכתב אלקטרוני לד"ר שילה הטיס רולף, 14 ביוני 2004.
- 6 רינה מור, עובדת שגרירות טורקיה בישראל, מכתב לגב' יפה נקר, 24 בפברואר 2004.
- 7 דספו מימרידס, חבר הפרלמנט של יוון, מכתב אלקטרוני לד"ר שילה הטיס רולף, 3 ביולי 2002.
- 8 גרו סנדגרין, מנהלת ספריית הפרלמנט של נורבגיה, מכתבים אלקטרוניים לד"ר שילה הטיס רולף, 1 ביולי 2002, 18 ביוני 2004.
- 9 יעל אברון, סגנית דובר שגרירות צרפת, מכתב אלקטרוני לגב' יפה נקר, 24 בפברואר 2004.
- 10 ג'ון לארק, סגן המזכיר הכללי של הפרלמנט של שווייץ, מכתב אלקטרוני לד"ר שילה הטיס רולף, 17 ביוני 2004.